

Η ΣΦΙΓΓΑ

«ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΝΤΕΡΩΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥΣ»

Στὸ δρόμο, δρόμο τῆς ζωῆς, ποῦ ξεκινάω διαβάτης,
μοῦ ἔχει καρτέρι, πλαγιαστὴ καταμεσις στὴ στράτα,
ἢ Σφίγγα, ἢ στριγγλα, μ' ἀνοιχτὰ τὰ πόδια τὰ νυχάτα
νὰ κρίνω τάξειδιάλυτα παραμαντέματά της.

—:Πρόσταξε ὁ Ρήγας μιὰ φορὰ καὶ βγάξει ὁ Ρήγας διὰτα
νὰ τρώω τὴ μάννα τὰ παιδιὰ καὶ ἡ μάννα τὰ παιδιὰ ἰ της·
στὴν ἄμμο φύτεψε μπλιὰν ὁ Ρήγας τῆς Μπαγδάτης
καὶ μῆλα τρώει στὰ γέρα του, στάχτη στεγνὴ γιοματά.

—:Τραβάω νὰ φάω τὴ μάννα μου!— Ὁρες καλές, καὶ κείνη,
ὡς ποῦ νὰ πῆς, ξενύχιασε τὰδέροφια σου καὶ πίει
τὸ νέο τοῦς αἶμα, κόκκινη ἀπ' τὴν κορφὴ ὡς στὴ φτέρνα.

—:Τραβάω νὰ μὲ φάν ἡ μάννα μου!— Ὁρες καλές! — Μὰ ὡς τόσο
καρπὸ ἀπ' τὸ ὄρω
νὰ ζωνταν ὄρω
Σίφνο ὄρω
ἸΥΠΑΡΗΣ

Η

ΜΑΡΙΓΙΤΣΑ

ΚΡΗΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Τέχνη 199

Τρία χρόνια τὴν πάλευε τὴν Τουρκιὰ σὰ λυσασαγμένη ἢ Τουρκοφάγα ἢ Κρήτη, μαζί μὲ τὴν ἀναστημένη τὴ Ρωμιωσύνη. Τουφέκι δὲν ἔπεφτε στὸ Μωριᾶ ἢ στὴ Ρούμελη, ποῦ δὲν εὗρισκε τὸν ἀντίπαλό του στ' ἀκαταπόνετα τὰ Σφακιά. Τρία χρόνια σηκονότανε κ' ἔπεφτε τὸ ἡρωϊκὸ τὸ νησί στὴν τρομερή, τὴν ἄνιση τὴν παλαιίστρα μὲ τὸ μυριόνοχο καὶ τὸ μυριόδοντο τὸ θεριό. Ἦρθε ὁ τέταρτος ὁ χρόνος, τὸ δύσεχτο τὸ 1824, καὶ στὴν ἀπελπισιὰ του ἀπάνω ὁ Μαχμούτης γυρίζει κατὰ τὸ Μισίρι καὶ ζητάει τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ τὴν ταπεινωτικὴ τὴ βοήθεια. Ὁ ἀχόρταγος ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς, ὁ κασάπης τῶν Μαμελούκων, τί καλλίτερο γύρευε! Σὰν ὄνειρο τὸβλεπε μπροστά του ἕνα πέλαγο ἀπὸ αἶμα, μυριάδες ρωμιόπουλες σκλαβωμένες, ἀμέτρητα ρωμιόπουλα σφαγμένα, πυραμίδες κεφάλια, καὶ τὸ μεγαλύτερο, τὴν ἀφεντιὰ του Πασᾶ τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Κρήτης. Σὰν ἀκρίδες ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ Μισίρι καὶ

πλακώνουν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ νησιοῦ οἱ ἀκόλαστοι οἱ Ἀράπηδες κ' οἱ θεριόκαρδοι οἱ Τουρκαρβανίτες. Ὅσο καὶ νὰ τοὺς δεκάτιζε τάλανθευτο τὸ Κρητικὸ τὸ μολύβι, γυμνασμένοι καθὼς εἶτανε σὲ πόλεμο ταχτικὸ, δὲν ἀργήσανε νὰ κατορθώσουν ὅσα μιὰ Τουρκιὰ δὲν κατάφερε, νὰ σαρώσουν τὸν τόπο, χωριὰ καὶ χῶρες νὰ ρημάξουνε, καὶ χριστιανῶν κόκκαλα νὰ σκορπίσουν ἀπάνω σὲ χῶμα αἰῶνες ζυμωμένον στὸ αἶμα.

Ὁ Χασάν Πασᾶς ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν τὴν πλευρὰ τὸ εἶχε ἀρχινημένο τὸ πανηγύρι του μὲ τις δυὸ χιλιάδες νέους, γέρους καὶ γυναικόπαιδα ποῦ λὲς καὶ μὲ τὴ μυρουδιὰ τοὺς ξετρύπωσαν τὰ σκυλιὰ του στοῦ Μελάτου τὸ σπῆλιο. Ὡς τὴν ἀκρογιαλιὰ κατέβαιναν οἱ φωνὲς ὅταν οἱ γέροι σφάζονταν, οἱ γυναῖκες κοπαδιαστὰ κουβαλιούντανε σκλάβες, οἱ ἄντρες ἀλυσόδετοι σέρνονταν κατὰ τὴ Σπιναλόγκα, καὶ μερικοὶ παπαδες ποῦ μένανε μαζί τους γιὰ θάρρος καὶ γιὰ παρηγοριὰ, δερματιασμένοι σὰ ζύλα ριχτότανε ζωντανοὶ στὴ φωτιὰ.

Ἀπὸ τὴ δυτικὴ τὴν πλευρὰ, κατὰ τὸ Σέλινο καὶ κατὰ τὸ Κίσαμο, τὰ ἑλληνικὰ τάρματα τοῦ Τομπάζη εἶχανε χρυσωμένη τῶν πολέ-

μων εκείνων τὴν ἱστορία μὲ τὴν τελευταία τους δοξα. Ὁ Χουσεΐνης, τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ ὁ γαμπρός, εἶτανε φτασμένος στὴ Σούδα μὲ χιλιάδες καινούρια ἀγρίμια, ἡ φοβερὴ ἢ μάχη τῆς Ἀμουργέλας τὴν εἶχε θαμμένη καὶ θαμμένη τῶν Κρητῶν τὴν ἐλπίδα, οἱ ἀδάμαστοι οἱ Σφακιανοὶ φώλιαζαν τραβηγμένοι στὰ λεύτερα ὄρη τους, κ' οἱ τετρακόσες ψυχές ποῦ μαρτύρησαν τὸ φοβερώτερο μαρτύριο τῶν χρόνων εκείνων στὴ σπηλιά τοῦ Μελιδονιοῦ, εἶταν καὶ κείνες στὰ οὐράνια σταλμένες, καὶ φτερουγίζανε μαζί μὲ τὰ θύματα τοῦ Μελάτου.

Ἀπὸ τὸ μυριοθρήνητο τὸ Μελιδόνι ἀρχινάει ἡ ἱστορία μας, γιατί μὲ τοὺς τετρακόσους ποῦ οἱ ἄπιστοι πνίζανε στὸν καπνὸ τῆς φωτιᾶς ποῦ βάλανε στὴ μιὰ καὶ μονάχη τρύπα τοῦ σπήλιου, μαζί μὲ κείνους πῆγε κι ὁ Μανουσάκης, τῆς Μαριγίτσας ὁ νιόγαμπρος ὁ λεβέντης.

Κατέβαινε τὰ ματόβρεχτα μονοπάτια σὰν τρελλὴ ἢ ἀρχοντοπούλα ἢ Μαριγίτσα μαζί μ' ἄλλες χωριανές της πολλές ὅλες σκλάβες, ὅλες ὄρφανές ἀπὸ πατέρα καὶ μάννα, ἔρημες ὅλες ἀπὸ πατρίδα καὶ σπιτικό. Καὶ νὰ εἶτανε νὰ πῆς πηγαίνανε σὲ μοναστήρι νὰ κλειστοῦν ἢ καὶ ζωντανές νὰ ταφοῦνε σὲ κάποιο σπήλιο σὰν τὸ συγγενολόγι τους στὴ σπηλιά τοῦ Μελιδονιοῦ! Σκοπὸς καὶ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ τους εἶταν ἡ ἄτιμία, τὸ ζωντανὸ τὸ μαρτύριο. Ἀρχηγὸς Τουρκαρβανίτης ἀρματωμένος μὲ μερικούς του βοηθούς Τούρκους, τίς ὀδηγοῦσε κατὰ τὴ Σούδα. Ἐκεῖ τρικάρτο καράβι περιέμενε νὰ φορτώσῃ τὴ θλιβερὴ τὴν πραμάτεια ποῦ ἀπὸ χώρες κι ἀπὸ χωριά παντοῦθε κατέβαινε. Τῆς Κρήτης ὁ ἀφρός, τῶν ἀνθῶν της τὸ ἀνθος, τὰ πιὸ λαχταριστὰ καὶ τὰ πιὸ διαλεχτὰ της κορίτσια ἀπὸ κάθε μονοπάτι σέρνονταν ἐκεῖ κάτω νὰ φορτωθοῦν καὶ νὰ πουληθοῦνε σκλάβες σὲ Ἀσία καὶ σ' Ἀφρική, καὶ μάπωνα σκουνητὰ νὰ χωθοῦνε γιὰ πάντα στὰ βάθια τοῦ χαρεμιοῦ, δίχως μῆτε θρησκείας παρηγοριὰ νὰ κρατήσουνε μῆτ' ὄνομα, μῆτ' ἄλλο τῆς δόλιας πατρίδας τους φυλαχτήρι.

Τάνιστοροῦσε ἡ Μαριγίτσα ἀπὸ τὴ μιὰ τὸ τί τὴν περιέμενε, θυμοῦνταν ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ ἱερὸ τὸ λείψανο ποῦ μαῦρο καὶ καρβουνιασμένο κοιτότανε στοῦ Μελιδονιοῦ τὴ σπηλιά, τὸ λείψανο τοῦ πονεμένου της Μανουσάκη, ποῦ ὡς καὶ τὴ φωνή του τὴν ἀκουγε ἀκόμα, τότες ποῦ στὸ σπῆτι τους μέσα τὴν παρκαλοῦσε νὰ φύγουνε πρὶ νὰ πλακώσῃ ἢ ἀρβανι-

τιά, καὶ κείνη πάσκιζε νὰ μαζέψῃ καὶ νὰ πάρῃ τὰ νυφικά της, ὥσπου πλάκωσαν τὰ θεοιά, καὶ θαρρώντας ὁ δόλιος πῶς ἔφυγε κ' ἡ Μαριγίτσα μὲ τὴ μάννα του ποῦ τὴν ἔβλεπε κ' ἔτρεχε κατὰ τὸ σπήλιο, ἀφίνει τὴν ἀγαπημένη του πίσω καὶ φεύγει, καὶ κλειέται στὸ σπήλιο μαζί μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ σὰν εἶδε ὕστερα πῶς ἔλειπε ἡ καλὴ του, πῆγε νὰ τρελλαθῇ. Ἄχ, εἶταν ἀργὰ πιά, ἡ ἀρβανιτιά τὸ εἶχε τριγουρισμένο τὸ σπήλιο καὶ τὸ μπομπάρδιζε. Κ' ἓνας μονάχος ποῦ γλύτωσε ἀπὸ τὸ μαρτύριο ποῦ τοὺς ἦρθε ἐκεῖ μέσα, καὶ γύρισε στὸ ρημαγμένο τὸ χωριό, τὴν ἀντάμωσε κρυφὰ τὴ σκλαβωμένη τὴ Μαριγίτσα καὶ τῆς εἶπε τοῦ καλοῦ της τὰ τελευταία τὰ λόγια. Τὰ συλλογιόυνταν ὄλ' αὐτὰ ἡ δύστηνη, καὶ σὰν ἀπόκαμναν τὰ γόνατά της ἀπὸ τὴ θλίψη κι ἀπὸ τὴν τρεμοῦλα, καὶ τὴν ἔσπρωχνε Τούρκος ἀποπίσω της μὲ τοῦ τουφεκιοῦ του τὴν κάνα, θόλων' ὁ νοῦς της, πλημμύριζε ἡ καρδιά της, καὶ μὲ χεῖλη στεγνά, μὲ μάτια ὀλοάνοιχτα ἀπὸ τὴν ἀπελπισία, σίμωνε τὸν Ἀρβανίτη τὸν ἀρχηγό, καὶ μὲ λόγια ποῦ καὶ πέτρες θὰ ράγιζαν, τὸν παρακαλοῦσε τὸν ἄγριο νὰ τῆνε λυπηθῇ καὶ νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ πάῃ νὰ κλειστῇ καὶ νὰποθάνῃ μαζί μὲ τὸν ἀγαπημένο της. Ἐπὶ ἀντίστασιν, σὲ νύκτα, οἱ Ταῦταχοι, κι ἀντιλαλοῦσαν οἱ λόγγοι μὲ τάσεμα χωρατὰ τους.

Εἶτανε βράδυ-βράδυ, ὁ ἥλιος ἔγερνε κατὰ τὰ κορφοβούνια, κ' οἱ σκλαβωμένες οἱ Κρητικοπούλες κατέβαιναν ἀραδιαστές ἀπὸ τὸ τελευταῖο τους μονοπάτι, ἀποσταμένες, πρησμένα τὰ πόδια τους, ζέπλεκα καὶ σκόρπια τὰ μαῦρα μαλλιά τους, ποῦ κάθε λίγο τὰ συμμαζεύανε μὲ τὸ μαγουλήκι, μὴν τύχη καὶ τίς παρακοιτάζουσε ξένοι, λησμονῶντας πῶς μῆτε ἡ ὀμορφιά τους δὲν εἶτανε πιά δική τους. Βλέποντας ἀντίκρου τὴ θάλασσα ἡ Μαριγίτσα, σφίχτηκε ἡ ψυχὴ της, κόμπωσε ὁ λαϊμός της, σὰ νὰ τῆς ἔλεγε ἡ ἄπονη, ἡ ἀπέραντη θάλασσα πῶς μιὰ γιὰ πάντα θὰ τὴ χωρίσῃ ἀπὸ τὸν τόπο της, ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν ἀγαπημένων της, ἀπὸ καθετὶς ποῦ στὸν κόσμον λάτρευε ἡ καρδιά της.

Σὲ κάθε ἀποσταμένο τους βῆμα ἐβγαίνανε ἀναστεναγμοὶ κι ἀνδροφύματα ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη τῆς ἀράδας ὡς τὴν ἄλλη, ὅταν οἱ ἄγριες οἱ φωνές καὶ τὰ γέλοια τῶν Τούρκων τίς ἀφίνανε ν' ἀκουστοῦνε.

Ἄλλη μισὴ ὥρα, καὶ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ Αἰγυπτιακὸ τὸ στρατόπεδο. Κοντοστάθηκαν ἀμέσως καὶ κρύψανε τὰ πρόσωπά τους σὰ Χανού-

μισες, μὴν τύχη καὶ τίς ματιάση καὶ πέση ἀπάνω τους στρατιώτης. Τίς φώναζε τότες ὁ Τουρκαρβανίτης νὰ μὴ φοβοῦνται, ἔδωσαν οἱ Τούρκοι μερικὲς σκουντιὲς ἀποπίσω τους, καὶ ξανάρχισαν τὸ διάβατους πλάγι τοῦ στρατοπέδου.

Ὁ χαλασμός εἶταν τώρα τελειωμένος στὴν Κρήτη, οἱ Σφακιανοὶ στὰ ὄρη κρυμμένοι, οἱ χωρὲς καὶ τὰ χωριά καμένα, οἱ ἐκκλησιᾶς ρημαγμένες, ἄλλη δουλειὰ γιὰ τὰ γέριμα τοῦ Χουσεήνης δὲν εἶχε, τοὺς ἄφινε λοιπὸν κι ἀναπάθουσαν ὥσπου νάρθη ἢ μαύρη ἢ ὦρα καὶ τοῦ Μωριᾶ. Κ' ἔτσι τὸ βράδυ βράδυ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ποῦ δὲν τοὺς ἔκαιγε πιά τὸ λιοπύρι, ποῦ ὁ μπότης φιλοφυσούσε, μοιρασμένοι σὲ παρέες οἱ στρατιῶτες γλεντιζανε μέσα στὴν ἀπλάδα μὲ φαγοπότια καὶ μὲ παιχνίδια.

Σὰν τὰ λαγωνικά ποῦ μυρίζονται ἀξαρνα κυνήγι καὶ ζωηρεύει τὸ μάτι τους, καὶ ξεμιρίζουν ἀνήσυχα καὶ λαχανιασμένα ἀπὸ κάθε μεριά, καὶ πετοῦνε στὸν ἀέρα ἀληχτήματα ἀνυπόμονα, ἔτσι χιμίζανε Τούρκοι κι Ἀράπηδες κατὰ τὸ δρόμο ποῦ περνοῦσαν οἱ ἔρημες οἱ παρθένες κ' οἱ νιόπαντρες τοῦ παθιασμένου νησιού. Μὲ τίς φοβέρες ὁμως ὁ ἀρχηγὸς ὁ Τουρκαρβανίτης τοὺς παραμέριζε.

Στὴν ἄκρη ἄκρη τῆς πεδιάδας, κατὰ τὸ γιᾶλο, κοντὰ στὰ καρᾶβια, μέσα σὲ χωράφι ξεχωριστό, μιὰ ἀπὸ τίς παρέες τὸ γλεντιζε μὲ τρόπο πιδ ταϊριαστό μὲ τὸ φυσικὸ τῆς ἄγριας ἐκείνης φυλῆς. Κρητικὸ πούλο λεθέντικο κι ἀψηλόλιγνο, μὲ τὰ χέρια πίσωθι του δεμένα, καὶ τὸ σκονὶ σὲ καρφὶ καλὰ κομπωμένο, ἀκκουμποῦσε στὸν τοῖχο τοῦ χωραφιού μὲ κεφάλι ἀσκούφωτο καὶ γερμένο, μὲ φορέματα ξεσκισμένα καὶ χωματιασμένα, στήθια ξετραχηλισμένα, πόδια ζυπόλυτα. Δέκα ὡς δώδεκα στρατιῶτες ἀπὸ τοὺς πιδ διψασμένους τοῦ Χουσεήνη, μερικὰ βήματα μακριὰ στεκάμενοι στὴν ἀράδα, παραβγαίνανε στὸν ἀγῶνα, ποῖος νὰ πρωτομπήξῃ τὸ γυμνὸ του μαχαίρι στὰ στήθια τοῦ νέου. Ἐβλεπεσ καὶ στέκουνταν ὀλόρθα δυὸ μαχαίρια, ἓνα στὸν ὄμο τοῦ παιδιοῦ, κ' ἓνα στὸ μερὶ, ἔτρεχε τὸ αἷμα, ἔνοιωθε δὲν ἔνοιωθε τὸ μισοζώντανο τὸ παιδί ἀπὸ τὴν ἀγωνία, ἀπὸ τὸ τράντασμα ποῦ φερνε στὴν καρδιά του κάθε μαχαίρι ποῦ χυνότανε καταπάνω του, ἄλλο χάμου νὰ πέφτῃ, ἄλλο στὸν τοῖχο νὰ χτυπήσῃ, κι ἄλλο νὰ καρφώνεται στὸ βασανισμένον κορμὶ του.

Ὁ ἥλιος βασίλευε μαζί μὲ τοῦ μισαπεθαμένου τοῦ Ζανουλάκη τὰ μάτια, τὴν ὦρα ποῦ περνοῦσε τοῦ Τουρκαρβανίτη ἡ συνοδία νὰ κατεβῇ στὸ λιμάνι. Ρίχνει ἡ Μαριγίτσα ματιὰ κρυφά

κατὰ τὸ χωράφι. Δεύτερη ματιὰ δὲ χρειάστηκε ξεπετιέται σέρνοντας φωνὴ σπαραχτικὴ σὰ νὰ τὴν ἐσφαζαν τὴν ἴδια τὰ τούρκικα τὰ μαχαίρια, πηδαί μὲς στὸ χωράφι, καὶ πρὶ νὰ νοιώσουν οἱ Ἀράπηδες ποῦθε ξεφύτρωσε τ' ἀναπάντεχο ἐκεῖνο τὸ φάντασμα, ἡ Μαριγίτσα ἀγκάλιαζε καὶ ξεφρενιασμένη μοιρολογοῦσε τὸν ἀδερφό της, ποῦ τέσσερεις μῆνες τὸν εἶχε χαμένο, τὸν ξακουσμένο τὸ Ζανουλάκη, ποῦ κάθε μάχης τοῦ χρόνου ἐκεῖνου τὸν εἶχε τσουρουφλιασμένο ἢ φωτιά.

— Ἀδερφάκι μου, Ζανουλάκη! πάρε με μαζί σου νὰ λείψῃ τὸ κρέμα, πάρε με στὴν ἀγκαλιὰ σου καὶ φέρε με στὸν καλὸ μου!

Δὲν μπόρεσε ἄλλο νὰ πῇ. Καὶ λόγια νὰ εἶχε δὲ θὰ πρόφταινε. Σὰν καπλάνια χυθίκανε καταπάνω της οἱ ἀγριεμένοι οἱ στρατιῶτες. Ἐφεγγαν τὰ κόλαστα μάτια τους ἀπὸ χαρὰ σὰ διαβολικὴ, μύρια οὐρλιάσματα βράζανε τὰ ὀρθάνοιχα στόματά τους, ὁ βαρὺς ὁ ἀχνὸς τῆς ἀναπνοῆς τους ἔλεγεσ καὶ τὴν ἐπνιγε, ὅση ζωὴ τῆς ἔμενε σὲ τέτοιο τρυφερὸ κορμὶ τῆς κακόμοιρης.

Γύρισε ὁ μισοζώντανος ὁ Ζανουλάκης, ἔροιξε τὴ στερνὴ του ματιὰ στὸ φριχτὸ τὸ κακούρηγμα, καὶ μὲ βαθὺ καὶ κλαψιάρικο στεναγμὸ ἄφινε τελευταῖο ἀνασασμό.

Τὴν ζύπνησε ὁ στεναγμὸς ἐκεῖνος τὴ Μαριγίτσα ἀπὸ σάστισμα Κόλασης φοβερῆς. Λὲς κ' ἴσια στὴν ψυχὴ της τὸν ἔστειλε τὸν ἠρώσμο τοῦ ὁ ἀδερφός της μὲ τὸν τελευταῖο ἐκεῖνο του στεναγμὸ. Λὲς καὶ τᾶγιο Πνεῦμα τῆς κατέβηκε ἀπὸ τὰ οὐράνια καὶ τὴ στεφάνωσε μὲ τὴν ἀθώρητη τὴ χάρη ποῦ γλυκαίνει τοῦ μαρτύριου τὸ θάνατο. Κι ἀπάνω στὸ λογομαχητὸ τοῦ Τουρκαρβανίτη ποῦ φώναζε πῶς γιὰ κοινούς ἀράπηδες δὲν τὴν εἶχε τέτοια κοπέλλα, κι ἀπάνω σὲ μαχαίριες καὶ μαλώματα ἀναμεταξύ τους, σέρνει μαχαίρι ἢ Κρητικοπούλα ἀπὸ τὸ κορμὶ τοῦ ξεψυχημένου της Ζανουλάκη, καὶ τὸ χώνει στὴ μαύρη καρδιά της.

Σὲ λίγη ὦρα ἡ συνοδία κατέβαινε στὸ λιμάνι, κ' οἱ Κρητικοπούλες ποῦ φορτωθήκανε στὸ τρικάρτο τὸ καρᾶβι δὲν ξανακούστηκαν πιά μὲ τὰ χαριτωμένα τους τὰ ὀνόματα.

Ἐκινῶντας τὴν ἄλλη μέρα τὸ πλοῖο, κοίταζαν οἱ κοπέλλες τὸ κορμὶ τῆς πανώριας ἀρχοντοπούλας ἀπάνω στὰ κύματα, δεμένο μαζί μὲ τὸν ἀδερφό της τὸ Ζανουλάκη. Τὰ κοίταζαν τὰ δυὸ κορμιὰ καὶ προσκυνούσαν κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ναῦτες, — ἴσως τὸ τελευταῖο χριστιανικὸ τους προσκύνημα.

Ἄργυρος ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ